

standard European languages within European countries. The author concludes that the nature of some inconsistencies does not affect the system of any language as a whole, which makes it possible to consider dialects and varieties of the language as language variants, and not two different languages.

Key words: mixed language, surzhyk, Kiezddeutsch, pidgin, creole.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 23.03.2018 р.

Рецензент – к.філол.н., доц. Савельєва Н.О.

УДК [811.133.1+811.135.1]³73.7

Д.А Князєва

СПОЛУЧНИКОВІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА РУМУНСЬКІЙ МОВАХ

Французька та румунська мови, будучи належними до романської групи, мають багато спільного в силі своєї генетичності. Але слід підкреслити, що румунська мова, відрізняється від французької мови тим, що вона вагомо зазнала слов'янського впливу. Свого часу деякі дослідники (С. Пушкаріу, Ф. Міклошич та ін.) намагалися піддати сумніву романський характер румунської мови у зв'язку з численними слов'янськими запозиченнями. Вони підкреслювали її мішаний характер. Однак “належність румунської мови до групи романських є безперечною й неспростовною істиною”, – підкреслює відомий український романіст С. Семчинський [Семчинський, 1974: 115].

Потрібні нові дослідження, які б переглядали, уточнювали, вносили нове у наші знання про історію мов, в цьому є актуальність нашого дослідження.

Для того, щоб виявити спільні риси на рівні синтаксису, слід звернути увагу на вивчення способів вираження зв'язку між реченнями. Саме тому метою нашого дослідження є висвітлення становлення форм та вживання сполучникових фразеологічних одиниць у французькій та румунській мовах.

Важливим фактором є виявлення системного характеру змін, які сталися у ході розвитку романських мов і аналіз взаємозв'язків з мовними явищами у зв'язку з взаємодією різноманітних факторів розвитку мови. Вивчаючи спільні або властиві обома мовам запозичення, можна встановити зміни у латинських елементах, які вони зазнали з початку романізації і до створення національних мов. Аналіз сполучників дає можливість показати їхні принципи вживання а також зрозуміти і пояснити їхню еволюцію та встановлення у мові.

Будучи службовими словами, сполучники виділяються як особлива частина мови або клас слів на підставі властивої їм усім граматичної функції. Водночас, подібно прийменникам, сполучники являють собою словникові одиниці. Тому більшість сполучників наділено визначеним лексичним значенням, властивим тільки тому або іншому сполучникові. Частина ж сполучників виконує в основному синтаксичну функцію.

В абсолютних дієприкметникових конструкціях існувала потенційна заміна у виді великого класу латинських сполучників різноманітної семантики.

А. Мейє, відмічаючи, що жодна категорія слів в індоєвропейських мовах не перетерпіла настільки бурхливого процесу відновлення, як сполучники, пояснював це явище стиранням експресивності сполучників внаслідок їхнього частого вжитку і потреби замінити старі сполучники новими більш виразними засобами. Л. Мейє вказує, що сполучники із самим загальним, широким значенням більш стійкі, ніж сполучники з більш вузькою, спеціалізованою семантикою [Meillet, 1921: 119]. Дійсно, у процесі розвитку від латинської мови до романських, і зокрема до французької, ряд сполучників проявив виняткову стійкість. Такі як *et*, *aut*, *quod*, *si*. Клас французьких сполучників включає декілька успадкованих від латинської мови сполучників і величезну кількість новоутворень. Сполучник *que* винятково поліфункціональний у давньофранцузькій мові. Він вводить додаткові підрядні речення, загальне непряме питання, підрядні причини, цілі і наслідку, часу.

Поліфункціональність давньофранцузького *que* настільки велика, що його цілком можна вважати сполучником, утримання якого зводиться до виконання властивої йому частиномовній функції – з'єднанню підрядного речення з головним.

За останні роки, увагу лінгвістів все частіше притягають ці особливі синтаксичні будови, які називають у мовознавстві “фразеологізованими”, “зв’язаними конструкціями”, “синтаксичними фразеологізмами” або “синтаксичними ідіоматизмами”.

Вперше будовами такого типу були описані у роботах Н. Шведової [Шведова, 1973]. Центральне місце у дослідженнях Н. Шведової займає аналіз таких структур, граматично значимим елементом яких є те чи інше конкретне слово. Перетворюючись у своєрідний елемент форми, подібні слова сприяють вираженню цими конструкціями нових граматичних значень, які не присутні відповідною вільною будовою.

Вивчаючи сполучникові фразеологічні одиниці (далі СФО), дуже важливо визначити, в якій момент історичного розвитку складнопідрядного речення можна говорити про з’явлення фразеологічної одиниці, яка виконує функцію сполучника.

Ми вважаємо, що керуючись сказаним, ми можемо висунути наступне припущення: під терміном *сполучникова фразеологічна одиниця* ми розуміємо такі сталі нерозкладені синтаксичні сполучення, які виконують граматичну функцію сполучника і в якому хоча б один з

компонентів змінює своє пряме значення і в даному значенні комбінується лише з обмеженою кількістю слів. Специфічні критерії для сполучникових фразеологічних одиниць (СФО) різної структури, на наш погляд є наступними: стійкість структури, а також відтворення СФО кожного разу як цілісні одиниці, наявність у складі СФО простого сполучника, який виступає як опорний структурний елемент, визначає граматичні ознаки СФО та її еквівалентність сполучнику, цілісність лексико-граматичного значення сполучникової одиниці.

До моделей СФО французької мови, ми відносимо наступні:

- прислівник (прислівниковий зворот) + *que*: *alors que, aussitôt que, bien que, si bien que*;

- прийменник + *que*: *dès que, après que, depuis que, avant que; tandis que*;

- прийменник + прислівник + *que*: *à moins que, pour peu que, de même que, pour autant que* ;

- прийменник + іменник + *que*: *de façon que, de manière que, de sorte que, à condition que, en cas que, à mesure que, à peine que, à cause que* ;

СФО *à cause que*, яка атестована у середньофранцузькому періоді, широко розповсюджена у класичну епоху, тоді як у сучасній мові знаходиться у вузьких сферах вживання. У словах *cas, condition* виразно виражена умова, у той же час це іменники з абстрактним значенням, і тому вони приймають участь у творенні СФО. У даному випадку важливу роль відіграють також і прийменники, які надають конструкції єдності і, поряд зі сполучником *que*, сприяють її перетворенню у сполучник. Значення сполучникової конструкції утворюється на основі семантики іменника, який виступає як основний, також на значенні прийменника, і є результатом взаємодії лексичного та граматичного значень усіх складових [Князева, 2004:120].

- прийменник + артикль + іменник + *que*: *pour une fois que, du fait que, à l'époque que*.

Слова з часовою семантикою є елементами лексичного наповнення, вони виражають відношення між компонентами складного речення більш спеціалізовано ніж прості багатозначні сполучники. Сполучник *que* виступає в їхньому складі оформлювачем конструкції.

СФО з часовою семантикою можуть вводити причину у значенні аргументації – *du moment que*; обґрунтування дії – *de lors que*. У даному випадку ми свідки повної граматикалізації конструкції.

- прийменник + детермінатив + іменник + *que*: *à tel point que* : СФО *de (telle) façon que, de (telle) manière que, de (telle) sorte que, au point que, de mode que*, які вимагають вживання дієслова в *Subjonctif*, набувають відтінок цілі.

- прикметник + іменник + *que*: *malgré que*;

- артикль + іменник + *que*: *une fois que*;

- прийменник + прийменник + займенниковий елемент + *que*: *jusqu'à ce que*;

- прийменник + займенниковий елемент + que: *parce que*;
- детермінатив + артикль + іменник + que: *toutes les fois que*;
- дієслівна форма + que: *sait que, attendu que, pourvu que, supposé que*.

que.

Аналізуючи компоненти вищеописаних моделей, ми можемо з впевненістю стверджувати, що однією з типологічних рис французької мови є взаємодія між різними рівнями мови і постійні переходи між лексикою, синтаксисом і морфологією.

Румунське речення має дві сполучникові конструкції: з інтелектуальними дієсловами вживається *că* (*cred că am sa VIN*), з дієсловами прохання що вимагають вживання сполучника *să* (*caută să uină*). Ця тенденція наближає румунську мову до балканських мов, зокрема до албанської [Jordan, 1965: 109].

Румунська мова, як і давньофранцузька, перейняла широкий відсоток запозичень сполучникових елементів. Але не на всій території країни вживалися одні й ті ж самі сполучники, цей факт пояснюється існуванням різних діалектів. Наприклад, сполучники, що вживалися в долині Дунаю, суттєво відрізнялися від тих, що використовували в інших регіонах. І з латинських сполучників, запозичених румунською мовою, *aut, et, nec, quam, quando, quantus, quomodo, quia, quidi, si*, лише *quando* та *quomodo* зберегли латинське значення [Istoria limbii române, 1965: 215]. Але в той самий час, як і у давньофранцузькій мові, крім запозичень, виникають й нові утворення.

Сполучник *că* (*ce*) існував як еквівалент латинського сполучника *quid*. Його різні семантичні значення приводять до виникнення нових граматикалізованих фразеологічних одиниць, у яких *că* (*ce*) уточнюють граматичні якості та їхню еквівалентність сполучнику. Тому їх називають сполучниковими фразеологічними одиницями. Вживання сполучника у якості способу синтаксичного зв'язку у складнопідрядних реченнях обумовлює закріплення *că* (*ce*) у якості опорного структурного елемента, на основі якого формуються фразеологічні елементи.

Результатом вживання конструкцій *din cauza, de vreme* та сполучника *că* (*ce*) є поява фразеологічних одиниць з диференційним вираженням відносин. Сполучниковий характер цих конструкцій виражає часові, каузальні, цільові відносини.

Аналізуючи ілюстративний матеріал, ми обрали наступні моделі СФО в румунській мові, які, на наш погляд, є найпоширенішими:

- 1) сполучник + прийменник (*macar că, în afară că, chiar dacă*);
- 2) прийменник + сполучник (*pentu că, pe lângă că, drept ce*);
- 3) прийменник + іменник + сполучник (*din cauză că, din pricină că, în caz că, deoarese, de vreme ce*);
- 4) прийменник + артикульований іменник + que (*din pricina că, din cauza că, pentru cuvîntul că, pentru motivul că*);
- 5) дієслівна форма + сполучник (*fiind că, dat fiindcă*).

Отже, аналізуючи фактивний матеріал, ми можемо дійти висновку, що у створенні нових сполучникових одиниць як румунська, так і французька мови використовували нові тенденції, але у той же час не відмовлялися й від латинських традицій. Вони створили нові сполучникові конструкції з іменником в їхньому складі *cause, heire, fois, tотеpt, instant*, та сполучником *que* (фр); *vrete, titr, sauzâ* та сполучниками *câ, ce* (рум). Так само використовувалися і адвербіальні конструкції *ainsi que* (фр), *mai ales câ* (рум).

Процес граматикалізації синтаксичних словоутворень прослідковується з моменту формування романських мов як мов народностей. Це стійкий процес, який бере свій початок у народній латині.

Іншою типологічною рисою даних мов є взаємодія між різними рівнями мови і постійні переходи між лексикою, синтаксисом і морфологією. Прислівники, прикметники, іменники і інші слова одержують функції службових слів і таким чином відбувається урізноманітнення синтаксису.

Ранні сполучникові утворення не були сталими, їхні елементи комбінувалися. Вони спеціалізувалися протягом часу. Це був процес, характерний для обох мов, які створили нові сполучники, щоб виразити логічні відносини на власному ґрунті.

При співставленні французьких сполучникових форм з їхніми румунськими еквівалентами можна виділити такі типи відношень:

-еквівалентності (повний збіг) французьких сполучникових елементів з румунськими: *à tesure que* (фр) – *pe tasurâ ce* (рум);

-часткового збігу: *toutes les fois que* (фр) – *de câte ori* (рум)

Tandis que (фр) - *pe cînd* (рум);

-відсутності фразеологічної одиниці у системі сполучників другої мови: *endementres que* (давньофр) – *dereptu câ* (давньорум).

Найбільш спільним явищем досліджувальних мов є багатозначність простих сполучників.

Слід зазначити, що у XIX ст. румунська мова опинилася під великим впливом французької мови. Наше дослідження показує, що цей вплив відчувається і в румунському синтаксисі. Моделі румунських СФО побудовані за моделлю французьких СФО.

Із моделей СФО, описаних нами, самими продуктивними є прийменник + іменник + *que/câ*, дієслівні форми + *que/câ*, які мають широкий діапазон можливостей варіювання.

Перспективним у цій площині вважається нам подальше дослідження спільних і відмінних ознак СФО у французькій та румунській мові, адже зіставне вивчення сполучникових систем романських мов має першорядне теоретичне й практичне значення як для створення загальної типології цієї групи мов, так і для подальшого успішного розвитку двомовного синтаксису.

Література

Семчинський 1974 – Семчинський С.В. Семантична інтерференція мов / С.В. Семчинський. – Київ: Вища школа, 1974. – 225 с.;

Meillet 1921 – Meillet A. Linguistique historique et linguistique générale / A. Meillet. – P. 1921. – 415p.;

Шведова 1973 – Шведова Н. Ю. О соотношении грамматической и семантической структуры предложения / Н.Ю Шведова // Славянское языкознание. VII Международный съезд славистов, – М.; Наука, 1973 – С. 458-483;

Knyazeva 2004 – Knyazeva D. L'évolution du système latin des conjonctions de subordination / D. Knyazeva. – Tchernivtsy : Mat. de la Conf. Scienf. Inter-le, 2004. – P. 119-121;

Iordan, Manliu 1965 – Iordan J., Manliu M., Întroducere în lingvistica romanică / J. Iordan, M. Manliu. – București: Ed. Acad. R.S.R, 1965. – 380 p;

Istoria limbii române 1965 – Vol 1. Limba latină. – București: Ed. Acad. R.S.R, 1965. – 608 p.

Князєва Д.А. Сполучникові фразеологічні одиниці у французькій та румунській мовах.

У статті йдеться про простий сполучник *que* (фр) та сполучник *că/ce* (рум), який є оформлювачами сполучникових фразеологічних одиниць (далі – СФО). Під терміном СФО ми розуміємо такі сталі нерозкладені синтаксичні сполучення, які виконують граматичну функцію сполучника і в якому хоча б один з компонентів змінює своє пряме значення і в даному значенні комбінується лише з обмеженою кількістю слів. Запозичений з латині (*quod, quāt, quia*), сполучник *que* вважається універсальним.

Румунський сполучник *că* існував як еквівалент латинського сполучника *quid*. Його різні семантичні значення приводять, як і в французькій мові сполучника *que*, до виникнення нових граматикалізованих фразеологічних одиниць, у яких *că* уточнюють граматичні якості та їх еквівалентність сполучнику.

Сполучники *que/că* не мають конкретного семантичного значення. Така концентрація синтаксичної підрядності, підпорядкованих у одному сполучнику, призводить до нечіткості у відношеннях головної та підрядної частин та до необхідності диференціації відношень за допомогою різних уточнюючих слів (іменників, прийменників, дієслівних форм).

Широка сполучуваність *que/că* з іншими сполучниками та сполучниковими словами є підтвердженням втрати даними сполучниками лексичного значення та їхні трансформації в показника підрядності.

Ключові слова: сполучникова фразеологічна одиниця, підрядність, опорний елемент.

Князева Д.А. Союзные фразеологические единицы во французском и румынском языках.

В статье речь идет о простом союзе *que* (фр) и союзе *că / ce* (рум), которые являются оформителями союзных фразеологических единиц (далее – СФЕ). Под термином СФЕ мы понимаем такие стабильные неразложимые синтаксические единицы, которые выполняют грамматическую функцию союза и в котором хотя бы один из компонентов меняет свое прямое значение и в данном смысле комбинируется только с ограниченным количеством слов.

Заимствованный из латыни (*quod, quam, quia*), союз *que* считается универсальным.

Румынский союз *că* существовал как эквивалент латинского союза *quid*. Его различные семантические значения приводят, как и в французском языке союза *que*, к возникновению новых грамматикализованных фразеологических единиц, в которых *că* уточняет грамматические качества и их эквивалентность союзу.

Союзы *que / că* не имеют конкретного семантического значения. Такая концентрация синтаксической подчиненности в одном союзе, приводит к нечеткости в отношениях главной и подрядной частей и к необходимости дифференциации отношений с помощью различных уточняющих слов (существительных, предлогов, глагольных форм).

Широкая сочетаемость *que / că* с другими союзами и союзными словами является подтверждением потери данными союзами лексического значения и их трансформации в показатель подчиненности.

Ключевые слова: союзная фразеологическая единица, эквивалентность, опорный элемент.

Knyazeva D.A. Conjunctive phraseological units in French and Romanian.

The article dwells on a simple conjunction *que* (Fr.) and a conjunction *că/ce* (Rom.), which are the constituents of conjunctive phraseological units (CPU). CPU is treated as stable syntactic unities performing a grammatical function of a conjunction where at least one of the components changes its direct meaning and in this meaning is combined with a limited number of words.

Borrowed from Latin (*quod, quam, quia*), the conjunction *que* is considered to be universal.

The Romanian conjunction *că* existed as an equivalent of the Latin conjunction *quid*. Its different semantic meanings result likewise in French from the conjunction *que*, before new grammaticalized phraseological units emerged in which *că* specifies grammatical properties and their equivalence with the conjunction.

The conjunctions *que/că* do not possess any specific semantic meaning. Such a concentration of syntactic subordination containing in one conjunction

results in obscurity in the relationship of the main and the subordinate parts and in the necessity of differentiation of the relations with a help of various specifying words (nouns, prepositions, verbal forms)

Wide combinability of *que/câ* with other conjunctions and conjunctive words is an evidence of the loss of lexical meaning by these conjunctions and their transformation into indicators of subordination.

Key words: conjunctive phraseological unit, subordination, support element.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.03.2018 р.

Рецензент – к.філол.н., доц. Савельєва Н.О.

УДК [811.133.1+811.135.1]³367.632

Д.А Князєва, В.В Карунту

АРТИКЛЬ ЯК ЧАСТИНА МОВИ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА РУМУНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Порівняльно-типологічний опис необхідний для двостороннього протиставлення мов з метою прикладного характеру і для розроблення методики викладання нерідної мови, в зв'язку з чим подібний індивідуальний типологічний опис для кожної пари порівняльних мов повинен бути різним.

Такі задачі загальної і часткової типології ставили дослідники багатьох мов, які розробили основи протиставлення.

У даній статті ми ставимо за мету дослідження артикля та його форм і типів у двох близькоспоріднених мовах – французькій та румунській.

Аналітична форма іменника повідомляє про себе як фактор мовлення, а не фактор мови, тому, що проклітична граматична детермінація іменника не знаходиться в сигніфікативній і постійній опозиції по відношенню до енклітичної граматичної детермінації. Іменник може бути визначений службовим словом, у той же час він може обійтися без нього, якщо флексійна детермінація достатньо виражена. Можливість вибору граматичного засобу проводить до того, що службове слово може вживатися з стилістичною метою, а не граматичною. Граматичні синоніми користуються тими ж самими правами, що й лексичні. Відмінність між даними типами синонімів міститься в ті рівні, до яких вони відносяться – граматичний та лексичний [Скреліна, 1972: 74].

З іншого боку, артикль та прийменник складають разом з іменником аналітичну конструкцію, тобто граматичні конструкції,